

**АКТУАЛЬНІ
ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2024 р., м. Одеса

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE INSTITUTION "SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K.D. USHYNsky"**

*(Department of General and Differential Psychology,
Department of Psychiatry, Medical and Special Psychology,
Department of Theory and Methods of Practical Psychology)*

MOLDOVA STATE UNIVERSITY

(Department of Psychology)

UNIVERSITY OF THE NATIONAL EDUCATION COMMISSION, KRAKOW

(Institute of Psychology)

VILNIUS UNIVERSITY

(Institute of Psychology)

JOHNS HOPKINS UNIVERSITY

(Department of Psychology & Brain Sciences)

ODESA NATIONAL ECONOMIC UNIVERSITY

(Department of Language and Psychological and Pedagogical Training)

KHARKIV NATIONAL PEDAGOGICAL

UNIVERSITY NAMED AFTER H. S. SKOVORODA

(Department of Psychology)

CLASSICAL PRIVATE UNIVERSITY

(Department of Practical Psychology)

VASYL' STUS DONETSK NATIONAL UNIVERSITY

(Department of Psychology)

ODESA ASSOCIATION OF PSYCHOLOGISTS

**ACTUAL PROBLEMS
OF PRACTICAL PSYCHOLOGY**

Collection of scientific works

International Scientific and Practical Internet Conference

May 17, 2024

Odessa – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

*(кафедра загальної та диференціальної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології,
кафедра теорії та методики практичної психології)*

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ

(кафедра психології)

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ КОМІСІЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ В КРАКОВІ

(Інститут психології)

ВІЛЬНЮСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(Інститут психології)

УНІВЕРСИТЕТ ДЖОНСА ГОПКІНСА

(кафедра психології та досліджень про мозок)

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

(кафедра психології)

ОДЕСЬКЕ ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2024 року

Одеса – 2024

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО НАПРУЖЕННЯ

Стеблина А.О., Дідух М.Л.283

ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ

Плавкова Л.С.285

ПРОЯВ ТРИВОЖНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА САМООЦІНКУ У МОЛОДІ

Чекан М.О.289

ЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ БАТЬКІВ ТА ВЧИТЕЛІВ НА САМООЦІНКУ ПІДЛІТКІВ

Урбанович А. П.292

ДИТЯЧИЙ СТРАХ ЯК ОСОБЛИВИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Іванькова А. Г., Денисенко А.О.294

УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

Бондар К.В., Денисенко А.О.297

ПРОЯВ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ МІЖ ДІТЬМИ ТА БАТЬКАМИ ТА УМОВИ ЇХ ПРОФІЛАКТИКИ

Павутницька А. С.301

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В СІМ'Ї ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ

Кускова О. В., Чебикін О.Я.304

ВЗАЄМОЗ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ З УСПІШНІСТЮ В НАВЧАННІ

Бєбіна О.М.309

ПРОЯВИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИНАХ В ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩІ ПІДЛІТКІВ

Солод Є.Є.317

Секція V.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ У РОБОТІ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Скалецька Є., О., Карпич І. А.321

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ У ПАЦІЄНТІВ З ПСИХОСОМАТИЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Гапатин С.В., Чугуєва І. Є.323

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА СІМ'ЯМ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Овощнікова М., Бабаян Ю.О.325

ПРОЯВИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИНАХ В ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩІ ПІДЛІТКІВ

Солод Є. Є.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Анотація. У даній науковій статті розглядаються прояви девіантної поведінки у міжособистісних відносинах підлітків в онлайн-середовищі. Стаття спрямована на вивчення основних форм девіантної поведінки, таких як кібербулінг, тролінг, а також їх впливу на соціально-психологічний розвиток підлітків. Основна увага приділяється аналізу факторів, що сприяють виникненню девіантної поведінки, таких як анонімність, відсутність безпосереднього контролю та вплив групових норм. У статті також обговорюються можливі стратегії профілактики та втручання, спрямовані на зниження рівня девіантної поведінки в онлайн-середовищі. Результати дослідження мають важливе значення для педагогів, психологів, батьків та розробників політик у сфері освіти та соціального захисту, надаючи їм інструменти для більш ефективного розуміння та управління проблемами, пов'язаними з поведінкою підлітків в Інтернеті.

Ключові слова: *девіантна поведінка, підлітки, виховання, середовище, вплив, адаптація, самооцінка.*

Актуальність. Актуальність обраної теми для наукової статті не може бути переоцінена, оскільки вона охоплює кілька ключових аспектів сучасного соціального життя та розвитку підлітків. Ось декілька аргументів, які підтверджують актуальність даної теми:

З плином часу використання соціальних мереж та інших онлайн-ресурсів стає все більш важливим аспектом соціального життя підлітків. Розуміння впливу цих платформ на їхню поведінку та взаємодію є критичним для батьків, педагогів та інших фахівців, які працюють з молоддю.

Забезпечення психосоціального благополуччя підлітків у цифрову епоху є викликом для сучасного суспільства. Розуміння впливу онлайн-середовища на міжособистісні відносини може сприяти розробці ефективних підходів до підтримки молоді.

Наукові дослідження є основою для розробки стратегій попередження та управління ризиками, пов'язаними з використанням цифрових технологій серед молоді. Розуміння проявів девіантної поведінки в онлайн-середовищі є важливим елементом цього процесу.

Отже, обрана тема не лише відображає сучасні соціальні тенденції, але й відповідає на загальну потребу в розумінні та управлінні ситуацією, яка є ключовою для психосоціального розвитку молоді в цифрову епоху.

Цілі і завдання. Цілями та завданням дослідження є вивчення та дослідження девіантної поведінки серед підлітків та її впливу на соціальне оточення. Завдання включає аналіз факторів, що сприяють її виникненню, вивчення ролі сім'ї, школи та ровесників. Ця стаття спрямована на розуміння та попередження девіантної поведінки серед підлітків з метою забезпечення їхнього соціального та психологічного благополуччя.

Основна частина.

У сучасному суспільстві, де віртуальна реальність стає невід'ємною частиною життя, девіантна поведінка підлітків в онлайн-середовищі постає як значуща і тривожна проблема. Інтернет, будучи дзеркалом соціальних відносин, відображає як світлі, так і темні сторони людської природи. З плином часу використання соціальних мереж та інших онлайн-ресурсів стає все більш важливим аспектом соціального життя підлітків. Цифрові технології відкривають нові можливості для взаємодії, але також можуть стимулювати появу різних форм девіантної поведінки, таких як кібербулінг, онлайн-гетто та інші. Розуміння цих явищ дозволяє розробляти ефективні стратегії протидії їм.

Девіантна поведінка, визначена як відхилення від соціально прийнятих норм, є об'єктом досліджень у різних психологічних і соціологічних теоріях. На думку Р. Мертона, девіація виникає через розрив між культурними цілями та соціально схваленими засобами їх досягнення. Символічний інтеракціонізм, представлений Е. Беккером і Є. Леммертом, трактує девіантну поведінку як результат індивідуальної інтерпретації ситуації. Українські дослідники, такі як Є. Грицай і О. Мельник, акцентують увагу на соціально-психологічних аспектах девіації. Відхилення можуть бути обумовлені біологічними, соціальними, психологічними та педагогічними факторами, що підкреслює необхідність комплексного підходу до їх вивчення та корекції.

Девіантна поведінка підлітків поділяється на дві основні категорії. По-перше, це поведінка, що відхиляється від норм психічного здоров'я і може бути пов'язана з психопатологією. По-друге, це антисоціальна поведінка, що порушує соціальні та культурні стандарти, включаючи правові норми. Американський соціолог Р. Мертон виділив типи девіантної поведінки, такі як інноваційна поведінка, ритуалізм, ескапізм і бунт, що пояснюються розривом між культурними цілями та соціально прийнятими засобами їх досягнення. Адиктивна поведінка включає нехімічні, проміжні та хімічні адикції, такі як залежність від азартних ігор, анорексія, вживання наркотиків. Девіантна поведінка психопатологічного типу може проявлятися у формі аутоагресії, дисморфomanії, гебоїдної поведінки, дромomanії та патологічної сором'язливості. Ці форми відхилень є наслідком комплексної взаємодії біологічних, соціальних, психологічних і педагогічних факторів, що підкреслює необхідність багатовимірного підходу до їх дослідження та корекції.

Підлітковий вік охоплює період від 11 до 17 років і характеризується інтенсивним фізіологічним та психологічним розвитком. Це час бурхливого зростання, статевого дозрівання, формування самосвідомості та самооцінки. Підліток проходить через внутрішні конфлікти і становлення моральних ідеалів, що супроводжуються критичністю до себе і світу. Значну роль у цьому віці відіграють соціально-психологічні фактори, зокрема вплив сім'ї, однолітків і суспільства. Фізіологічні зміни часто супроводжуються емоційною нестабільністю. Підлітковий вік є періодом формування особистості, що включає складні процеси адаптації до нових соціальних ролей і самовизначення.

Дослідження рівня онлайн-залежності підлітків було проведено у Київській школі №21 із залученням 30 підлітків (15 дівчат та 15 хлопців) 7-9 класів. Експеримент складався з кількох етапів: аналіз наукової літератури, діагностика онлайн-залежної поведінки та аналіз результатів. Для діагностики використовували такі методики: методика діагностики міжособистісних відносин Лірі, яка оцінює взаємодію між особами з різними особистісними характеристиками; методика визначення схильності до девіантної поведінки М. Горської, що аналізує ризик виконання девіантних дій; опитувальник Томаса-Кілманна для визначення типів поведінки у конфліктних ситуаціях; тестування Кімберлі Янг "Онлайн-залежність" для виявлення рівня залежності від використання Інтернету. Застосування цих методик дозволило отримати комплексну оцінку впливу онлайн-залежності на поведінку підлітків та розробити ефективні стратегії корекції та профілактики.

Аналіз результатів дослідження рівня та особливостей онлайн-залежності підлітків за методикою тестування Кімберлі Янг та діагностики міжособистісних відносин за методикою Лірі показав, що значна частина досліджуваних має середній рівень онлайн-залежності та міжособистісних відносин. Однак виявлені індивідуальні особливості вказують на наявність ризикових факторів, таких як високий рівень тривожності та фрустрації, що можуть сприяти розвитку проблем у психічному та фізичному здоров'ї. Додаткові аналізи показали, що методика визначення схильності до девіантної поведінки та типів поведінки у конфлікті виявили різноманітні підходи у розв'язанні конфліктних ситуацій. Наприклад, група, що спрямовується на врахування інтересів інших, має більшу схильність до співпраці та компромісу, порівняно з групою, яка виявляє захист власних інтересів. Дані підкреслюють важливість розуміння індивідуальних особливостей та контексту для розробки ефективних стратегій підтримки та розвитку підлітків.

Рекомендації щодо профілактики агресивної поведінки підлітків базуються на створенні сприятливого середовища, доступі до психологічної підтримки, розвитку емоційної компетентності та соціальної відповідальності. Важливо залучати підлітків до програм соціальної адаптації та тренінгів з комунікації. Особлива увага має бути приділена навчанню стратегій релаксації та управління стресом. Спорт, мистецтво та соціальні заходи також є важливими компонентами профілактики. Ключовою є підтримка з боку батьків, вчителів та спеціалістів з метою розвитку позитивних соціальних навичок та зменшення ризику агресивної поведінки серед молоді.

Програма психологічної корекції девіантної поведінки в міжособистісних відносинах в онлайн-середовищі підлітків є необхідною та актуальною ініціативою в контексті швидкої комп'ютеризації сучасного суспільства. Залежність від комп'ютерів та Інтернету, особливо серед молоді, стає серйозним проблемним аспектом, що потребує уваги та дії. Мета програми полягає у свідомому усвідомленні причин залежності, розвитку емоційної саморегуляції, позитивної мотивації та підвищенні самооцінки. Завдання включають підвищення самооцінки, контроль імпульсів, підтримання стабільності

міжособистісних відносин та соціальну адаптацію. Організація занять передбачає групову роботу з різними методиками, включаючи ігри, обговорення, вправи на самоаналіз та рефлексію. Діагностика ефективності проводиться за допомогою спеціально розроблених методик, що дозволяють оцінити рівень залежності та ефективність програми.

Проведено експериментальне дослідження з метою вивчення ефективності психопрофілактичної програми у зниженні рівня комп'ютерної та онлайн-залежності серед підлітків. Учасники були розділені на експериментальну та контрольну групи. Після проведення програми психопрофілактики спостерігалось поліпшення показників у експериментальній групі: зниження рівня комп'ютерної залежності та підвищення рівня нервово-емоційної стійкості. Динаміка змін також залежала від індивідуально-психологічних особливостей учасників та їхнього соціального оточення. Таким чином, результати дослідження свідчать про ефективність проведеної програми в зменшенні ризику комп'ютерної та онлайн-залежності серед підлітків.

Роль батьків у профілактиці комп'ютерної та Онлайн-залежності вирішальна для молоді, оскільки вони можуть впливати на формування позитивних патернів використання цифрових технологій. Низька ефективність профілактичних та корекційних програм пояснюється неусвідомленістю батьків ознак ризику, що вказують на розвиток комп'ютерної залежності, а також недостатнім знанням їхньої ролі у запобіганні цій проблемі. Ефективні стратегії профілактики включають показ позитивного прикладу, пропозицію альтернативних способів проведення часу та спільне обговорення комп'ютерних ігор. Первинна профілактика, орієнтована на освіту та інформування, а також розвиток навичок саморегуляції, є ключовим етапом у попередженні патологічного використання комп'ютера серед молоді. Вторинна профілактика, зосереджена на вивченні особистості комп'ютерних адиктів та попередженні розвитку залежності, відіграє важливу роль у відновленні соціального та особистісного статусу клієнта.

Література

1. Грицай, Є., Грищенко, О., Карпенко, О., Коваленко, І., Мельник, О., Михальченко, Л., Чернігівська, О., Шиманський, О., Шевченко, І., Шемчук, Н. Основи девіантології: навчальний посібник. Київ: Видавництво КНУ, 2011.
2. Психологічна корекція та її види. Реферат.
URL: <http://ua.osvita.ua/vnz/reports/psychology/28399/> (Дата звернення: 09.05.2024).
3. Методи роботи з девіантами в умовах сучасного соціокультурного середовища : методичні рекомендації / Максимова Н.Ю., Грись А.М., Манілов І.Ф. [та ін.] ; за ред. Н.Ю. Максимової. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 91 с.
URL: http://lib.iitta.gov.ua/10359/1/Metod_rec2015%20Duak.pdf
4. Квітовська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція). Навчально-методичний посібник – Миколаїв, 2010, 240 с.